

West Zeeuws-Vlaanderen
Raad van State, verpachting tienden 1688
Eijlande van Cadsandt en de heerlijkheid van Nieuwliet

Huib J. Plankeel

*Eerder verschenen op www.grijsbaard.nl, en met toestemming
van de rechthebbenden overgenomen en geplaatst op HoGenDa.*

Bron

Nationaal Archief, toegang 1.01.19, Raad van State, inv.nr 1846, verbaal 1688.
Eerste deel uit inv.nrs 1846-1849, Verbalen van de commissies tot de inspectie van de tienden in Vlaanderen, met bijlagen. 4 delen. (1846: 1688; 1847: 1689-1693; 1848: 1694-1698 en 1849: 1702-1706).

Inleiding.

In mei 1688 besloot de Raad van State tienden te verpachten in Zeeuws Vlaanderen. Dat was door hen nooit eerder gedaan. Mr Pieter de Huijbert, heer van Burgh etc., werd door hen gedeputeerd om dit af te handelen.

Deze maakte een uitgebreid verslag (verbaal) van zijn reis en handelen, en voegde aan zijn verbaal vele (46) bijlagen toe, met o.a. de quohieren van de diverse verpachtingen.

Gezien mijn belangstelling heb ik **alleen aantekening** gemaakt van de zaken **aangaande West Zeeuws Vlaanderen**.

De verpachtingen betreffen het Land van Cadzand, een gedeelte van Nieuwvliet, de polders rond Aardenburg, Sluis en Oostburg, ten noorden van de Passegeule en de Prins Willemspolders eerste en tweede deel, waar de tienden nog in handen waren van "geestelijke" heren. De tienden van de landen in de Mauritspolder en Oranjepolder, Groede, Wulpen, en (een deel van) Breskens en Nieuwvliet, waren na de herdijkingen begin 17e eeuw in handen gekomen van partikuliere eigenaren, zoals b.v. Jacob Cats.

Gedeeltelijke samenvatting van het verbaal van

Mr Pieter de Huijbert, heer van Burgh etc., als gedeputeerde van de Raad van State, tot het besteden van het bolwerk Hollandia, Sas van Gent, mitsgaders nog andere fortificatiewerken in Vlaanderen, en voorts het verpachten van de tienden in de polder van Naemen, alsmede Austricke, Albertus, St Pieters, Philippijne en Clara polders, gelijk mede in de Henricus polder bij Oostburg, en voorts meer andere polders en quartieren van Vlaanderen, voor dezen nooit wegens den Raad verpacht, alles tot bewaring van sLandts recht, en onverminderd de deugdelijke pretentie die iemand daar op zou kunnen maken, navolgende Ha: Ed: Mo: resolutie en autorisatie van de 22e en 31e mei dezes jaar 1688.

Mr Pieter de Huybert, heer van Burgh en Kraaienstein, geb. 1 april 1622, overl. Den Haag 7 jan. 1697, en de 18 jan. d.a.v. vervoerd naar Burgh en daar begraven in de kerk. Hij was schepen, raad en thesaurier van Middelburg, curator van de Latijnsche school aldaar, secretaris der Staten van Zeeland 1659-1664, raadspensionaris van Zeeland 1664-1687, lid van de Raad van State 1687-1697. Gegevens uit De vroedschap van Zierikzee / P. D. de Vos, heruitgave 1982, p.194.

Zijn verbaal heb ik met grote bewondering gelezen. Het toont een buitengewoon schrandere regent, met bijzondere diplomatieke gaven, die deze zware klus in korte tijd bijzonder efficiënt uitvoerde. Ook heeft hij een gedegen verslag gemaakt, opdat in komende jaren precies bekend zou zijn, wat nu geregeld was.

Polders met heffingsvrijdom

In **bijlage 18** wordt een overzicht gegeven van alle polders, die vrij gesteld waren van verponding (voor kortere of langere tijd), meest vanwege de hoge lasten als gevolg van innundaties e.d. Het geeft een prachtig overzicht van de situatie medio 1688.

De quohieren

Volgen nu de in bijlagen opgenomen quohieren.

Overzicht

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 08 Verpachting van de schoof, saet en smouttienden van den Henricuspolder, item de schooftienden van t nieuw bedijkte polderken geseijt "de Bruchsevaart" en het Stampershoeck polderken, en dat over het jaar en oogst 1688, gedaan binnen Oostburg, 25 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 09 Verpachting van de schooftienden van een gedeelte van het eerste deel van Prins Willemspolder over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Oostburg, 25 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 10 Verpachting van de schooftienden van een gedeelte van [dwz. het oostelijk deel van] het eerste deel van Prins Willemspolder, te weten Vrije polderken, Passegeule, Cateleijne en deel van Dierckensteene polders, over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Oostburg, 26 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 11 Verpachting van de schooftienden van het tweede deel van Prins Willemspolder over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Schoondijke, 26 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 14 Verpachting van de schooftienden van Bewester Eede over het jaar en oogst 1688, gedaan binnen Sluis, 28 juni 1688. Opm: Deze verpachting betreft geheel Bewester Eede, zowel benoorden als bezuiden St Pietersdijk.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 19 Verpachting van de schoof en lammertienden van den Eijlande van Cadsandt en de heerlijkheijt van Nieuvliet, geexcipieert de saet en moutthienden, over het jaar en oogst 1688, gedaan binnen Sluis, 29 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 20 Verpachting van de schooftienden van het polderken Den Oosthoeck van den Boom benoorden Ste Cruijce over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Sluis, 1 juli 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 21 Verpachting van de schooftienden van Heijle, den Dooperspolder en Beoster Eede [daar onder begrepen de Biesenpolder], over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Aardenburg, 30 juni 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 23 Verpachting van de schooftienden van Isabelle polder benoorden Aardenburg over het jaar en oogst 1688, geexcipieert de saet en smout tienden, gedaan binnen Aardenburg, 1 juli 1688.

Raad van State, inv.nr 1846, bijlage 19

Verpachting van de schoof en lammertienden van den Eijlande van Cadsandt en de heerlijkheijt van Nieuwliet, geexcipieert de saat en moutthienden, over het jaar en oogst 1688, gedaan binnen Sluis, 29 juni 1688

Boven de pachtsom nog extra voor redemptie van de granen
 plus 1 sch/pond over de principale pachtpenningen en redemptiepenningen
 plus 2 st/pond over de principale pachtpenningen en redemptiepenningen
 plus voor de armen

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
1	de tienden van der Hoffstede polder int Oude landt, genaemt Corns. Vermutshouck, met Carliushouck ¹ , Meulen ende Garspolder ² , daar Michiel Reijniersen en Cornelis de Meulenaer in wonen	7s	£2-16	Laurens Oubijn	£29	Wouter Franken Jacob Gijsbreghts
2	de Inseten, Moijaerts, Even ende Verse polderken, daar mede gaet t hoeckxken ³ van de meulen tot aen den dijck, groot ontrent 3 a 4 gem., sijnde desen dijck daar d hofstede van Gillis de Visser in staat, daar tevoren hebbende aangekomen wijlent Adriaen Francke	4s	£1-8	Laurens Oubijn	£2-16	dezelve
3	de Molen en Moenspolder, daar d hofstede van Jacob de Jager in staat, daar te voren hebbende aangekomen wijlent Adriaen Francke	6s	£2-16	Pieter van Daelen	£20-5	Dirck Wets Claes Calewaert
4	de houck van Rijcquaert Mels ⁴ , daar de hofsteden van vid. dom. Lijdecker en dhr van Dorth in staan	13s	£5-12	François Luteijn	£48	Anthonij Vergote Lambrecht Eewout ⁵
5	de Ommeganck, t eerste deel beoosten St Mariewegh, strekkende tegens de houck van Rijcquaert Mels, sijnde t 24e, 32e en 33e beginnen, daar de hofstede van dhr Carcker in staat	8s	£2-16	Wijnant Pieters	£14-5	Jan Chaeijn ⁶ Aeriaen Marode ⁷
6	tweede deel van de Ommeganck, strekkende van de noordzijde van de weg ⁸ , lopende na het dorp van s'Graven-walle, zijnde t 29e, 30e en 31e beginnen, daar de hofstede van Isaack van Houte in staat, aangekomen hebbende Jacob de Smijter	10s	£2-16	Corijn Leijts	£38-10	Jacob Meulenaer Abram Stoppels

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
7	t derde deel van de Ommeganck, aan de zijtzijde van denselven weg, zijnde 27e, 28e beginnen, daar de hofstede van Anna Ervaert, vid. Jan Coppens in staat, eertijds toebehoord hebbende vid. Jan Barents	6s	£2-16	Cornelis Pieters	£30	Flip Vergote Emmert Egbert Jan Nicase
8	het eerste deel van Christoffel Danckaerts polder, beginnende van d' arre van: Groote Terwen polder, lopende en scheidende op de weg ⁹ , beoosten daar de hofstede van Isaack Clerbou ¹⁰ in staat	9s	£2-16	Jan Lavijn	£40-10	Lambrecht Ellewout Louijs Moens
9	tweede deel van Christoffel Danckaerts houck, zijnde de scharre, beginnende aan de oostzijde van de voors. weg, strekkende oostwaarts tot aan de Marie wegh, daar de hofstede van de wezen van wijlent dhr Nicolaes Caulier in staat	7s	£2-16	Jan Wantlée	£34	Guill: van Brewaene Guill: den Brouwer
10	Den Grooten Terwen polder, daar de hofstede van wijlent den hoofdman Bijns in staat	7s	£2-16	Guillaem van Brewane	£58	Jan Wantlée Pieter Pouwels
11	Adriaen van Dorth polder, daar Guilljame den Brouwer, getrouwt met vid. Carel Cornelissen, in woont	5s	£1-8	Jan Franke	£32	Jacob de Meulenaer Wouter Franken
12	De Vierhondert bezuiden de kercke, t eerste deel, bewesten Ste Marie-wegh	7s	£2-16	Claes Calewaert	£26-10	Pieter Zegers Pieter van Dalen
13	Deselve Vierhondert bezuiden de kercke, tweede deel, beoosten Ste Marie-wegh, daar Adriaan Doensen, nu Jacob van Houte en andre in wonen	10s	£4-4	Pieter van den Ende	£48	Guill: Verhulst Jacob Vercruysse
14	Den Knockaert, t eerste deel, beginnende van t huijsken ...[ni] strekkende landwaerts langs de geule tot aan t huijs bij Jan de Pan [lees: de Pau], en daar denselven in woont	4s	£1-8	Claes de Zoete	£20-10	Flip Pluvier Hendrik Hamaker
15	Den selven Knockaert, tweede deel, genaemt den Ronden Knockaert, ende t houcxken, daar Jan Gijsels en andre in wonen	6s	£2-16	Louijs Moens	£46-10	Lambrecht Ellewout Jan Lavijn

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
16	t Derde deel van deselven Knockaert, sijnde den houck, daar de wed. Jan Salomons, Jacob Huijge en andre in wonen	5s	£1-8	François Verschelde	£22	Jan Geerts wed. Jan Vergote "verbiljet"
17	Den Cleijnen Bladelijncx en t Nieuwe Hoffstede polderken, daar Stoffel Dauwe en andre in wonen	5s	£1-8	Aeriaen Mechielse	£43-10	Jan van de Voorde Joos Rosselau ¹¹
18	Den Grooten Bladelijncx, daar Pieter Pauwels in woont	9s	£2-16	Aernout van Ankum	£47	Pieter Zegers Pieter de Graeff
19	De Vierhondert beoosten der Hoffstede, het eerste deel, komende van oosten in tot de scheijt van de weije, strekkende van dijk tot dijk, daar de hofstede van dijkgraaf Hendrick Barents Ipermans en Jan van de Voorde in staan	10s	£2-16	Pieter Zegers	£43	Jan Aerts Aernout van Ankum
20	Tweede deel van deselve Vierhondert gemeten beoosten der Hoffstede, van [ni], strekkende westwaarts van de voorn. weg, daar Joos Rosseau woont	6s	£2-16	Pieter Valkenaer	£36-10	Dirck Wets Jacob Gijsbreghts
21	Den eersten Noorman, daar Jacob de Meulenaer in woont	3s	niet	Pieter van Daelen	£10	Einck [lees Dirck] Wets Claes Calewaert
22	den tweeden en derde Noorman, daar Jan Beckert in woont	4s	£1-8	Wouter Francken	£19	Jan Francken Jan Rubbens
23	Jan Reijnouts houck, daar vid. Baven Cleemaker ¹² en andre in wonen	11s	£4-4	Marinus van Hoeve	£51	Jan Duijck Jan Ketel Pieter Wouters
24	Jacob Andries Christiaens houck, daar vid. Anthonij Vereeke, Daniel Olphert en andre in wonen	9s	£2-16	Pieter Langlois	£68	François Langlois Pieter Pouwels

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
25	Den houck, daar Michiel Janssen Bruggevate in te wonen plaght, nu Barent Verstrate, zijnde vier beginnen t eijnde den wegh aff, strekkende met t houcxken, daar de hofstede van wijlen dom. Coccius in staat, te voren Adriaen Goverts	13s	£2-16	Flip Vergote	£47	Cornelis Pieters Antheunis Vergote
26	Oostburgh, Traert, Fumelaer en Snellegeers polders, daar vid. Jan Olphert d oude en andre in wonen	6s	£2-16	Jacob Pouwels	£51-10	Jan Rubbens Joost van de Neste
27	Den Loodijck polder, t eerste deel, komende van oosten in, strekkende aan de cromte van de zeedijk langs de dulve tussen t gebruik van wijlen Baven Verdou en Baven de Cleermaker tot aan de dijk van de Cappelle polder, daar Jan Aillie in woont	5s	£1-8	Claes Teerlinck	£34-10	Corn. de Groote Philips Verbrugge
28	Tweede deel van Loodijck polder, aan de westzijde van de voorn. dulve, daar de hofstede van de wezen wijlen dhr Willem Sluijmer in staat	5s	£1-8	François Lombaert	£30	Jacob Vercruijse Hend. van Nieuwenhuijse
29	Den Cappelle polder, daar de hofstede van dhr Verhoeve in staat, gepacht werdende bij Noë Valcke	6s	£2-16	Jacob Pouwels	£51	Jan Rubbens Joost van den Nesten
30	Den Eijcken polder, daar de hofstede van Joost van Male en andre in staan	8s	£2-16	Flip Verbrugge	£43-10	Claes Teerlinck Corn. de Groote
31	Den Christoffels polder [hier is verder niets ingevuld; vermoedelijk vergeten ¹³]					
32	Den Ste Joris polder, aan de westzijde van de geule, scheidende van de geule, daar de hofstede van Pieter Sohier in staat	6s	£2-16	Jacob Vercruijsse	£35	François Lombaert Pieter van den Ende
33	Den Ste Joris polder, aan de oostzijde van de geule, daar de hofstede van dijkgraaf Jacob Gillissen en vid. Lieven Dobbelaer in staat	4s	£1-8	Jacob Gillis	£8-10	Jan de Pauw Jacob Casteleijn

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
34	Den Elisabeth polder	3s	£1-8	Hend.k van Nieuwenhuijse	£31-10	François Geertse François Lombaert
35	Den Gars en Cruijsbeke polders	4s	£1-8	Joost van den Nesten	£11	Guill. van Niekercke Jacob Pouwels
36	t Eerste deel van de Antwerpen polder, beginnende van de Zuijtzande tot ende t gebruijck van Pieter Mehaude, daar de hofstede van Jacob Castelij n en de vid. Jan van Lare in staan	6s	£2-16	Jan Rubbens	£30-10	Jacob Francken Jacob Pauwels
37	Tweede deel van de Antwerpen polder, beginnende noord van t gebruik van Pieter Mehoud e, daar de hofstede van dhr burgmr de Boot en andre in staan	7s	£2-16	Hend.k Amaker	£43-10	Flips Pluvier Claes de Soette Marinus Elslant
38	Den Ste Jans polder, t eerste deel, beginnende aan t fort St Jan tot den weg, vierkant af	9s	£2-16	Jan Colman ¹⁴	£19	Marinus Elslant Sent Leijs
39	Den Ste Jans polder, tweede deel, aan de noordzijde van de geule, daar vid. Bartholomeus van Dale d oude en andre in wonen	10s	£4-4	Flip Pluvier	£62-10	Marinus Elslant Hend.k Amaker
40	Den Ste Jans polder, aan de zuidzijde van de geule, strekkende langs de dijk van de Knockaert en Antwerp polder, daar vid. Bartholomeus van Daele d jonge in woont	10s	£4-4	Flip Verbrugge	£49-10	Marinus Malbranche ¹⁵ Claes Teerlinck
41	Den Polder metten Eije, daar Jannes Erasmus en andre in wonen	5s	£2-16	Johannes Duijck	£41-10	Joost van Hoeve Jan van Rieviere
42	Den Capitains polder, daar Jacob Danikius (sic, lees Danikins) in woont	—	—	Jacob Danekens	£1-17	—
43	Den Nieuwen-hoven polder, daar Jacob Luijcx in woont	5s	£1-8	Flip Maas	£42-10	Jan Daens Jan van Nieuwenhuijse

		armen	redemp	pachter	bedrag	borgen
44	Den Adournis polder, daar Pieter Robijn in woont	4s	£1-8	Tousain Lava	£17	Jacob de Claecke ¹⁶ Jan de Riviere
45	Den Thienhondert, t eerste deel aan de zuidzijde van de Middewegh, strekkende langs de dijk van de Knockaert en de Vierhondert bezuiden de kercke; behalve t rantsoen	—	—	Pieter van den Ende	£1	Louis Moens
46	Deselve Thienhondert aan de noordzijde van de voors. Middewegh, daar Louijs Moens en andre in wonen	8s	£2-16	Louijs Moens	£11	Maerten Versmesse Jan Icase [=Nicasie]
47 ¹⁷	Den Swarten polder, t eerste deel, zijnde de cavel van dhr Orlens	6s	£1-8	—	—	niet
48	Den Swarten polder, tweede deel, zijnde de cavel van de erfgenamen Bartholomeus Bijns en Isaack van Overbeeke	—	—	Jacob de Blaeke	£0-5	—
49	Denselven Swarten polder, t derde deel, zijnde de cavel van dhr Haultain, daar Joos van Hoeve woont	5s	£1-8	Jacob Daenkes	£7	—
50	De lammertienden van Cadsant over t toekomende jaar	3s	—	Claes Teerlinck	£8-10	Michiel Verkouter Jacob Pouwels
51	De lammertienden van Nieuwliet over t toekomende jaar	1s	—	Jacob Danekes	£2-16	—
52	Den Zant polder is geinnundeert en ligt met de zee gemeen					
53	t Polderken aghter t Casteel van Sluijs, voor zoveel t zelve bedijkt is	4s		—		
54	Het Loodijck polderken is geinnundeert en ligt met de zee gemeen					

voetnoten

¹ Lees: Carlinshouck

² Vermoedelijk horen hierbij ook de beginnen 4 en 5, de Keuvelaars en de Goedhalspolder

³ Een klein stukje van de Zandpolder, oost van de molen van Retranchement.

- 4 Rijckaert Mels overleed reeds voor 1631. Vermoedelijk, gezien het bedrag, wordt met deze hoek de gehele noordhoek bedoeld, dus beginnen 34 t/m 38 en 41 t/m 44.
- 5 Vermoedelijk: Elewout
- 6 Eerste letter nog onzeker (Ch of Q?)
- 7 Wordt hier bedoeld: Marote?
- 8 Loopt dus tussen begin 27 en 29, naar het midden van begin 28, Roffoelkin, het centrale begin van Cadzand.
- 9 Dit moet de weg zijn die van 's-Gravenwal (het centrum van Roffoelkin) naar het zuiden loopt, oost van de beginnen 13 t/m 16
- 10 Deze woonde in het 11e begin.
- 11 Lees Rosseau.
- 12 Lees: de Cleermaeker
- 13 Waarschijnlijk een fout bij het overschrijven. Nr. 31, De Christoffelspolder staat onderaan het blad, en de keerzijde gaat verder met nr 32, de St Jorispolder.
- 14 Lees: Coolman
- 15 Lees: Malbrancke
- 16 Mij onbekend; wordt hiermee Jacob de Clerck bedoeld?
- 17 Er staat abus. 27e